

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра мехатроніки та електротехніки (№ 305)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Наталя Савченко

« 30 » серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Електричні вимірювання

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 14 Електрична інженерія

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Комп'ютерно-інтегроване управління в енергетиці

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)	
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань <u>14 Електрична інженерія</u> (шифр і найменування)	Обов'язкова	
Кількість модулів – 2		Навчальний рік	
Кількість змістовних модулів – 2	Спеціальність <u>141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка</u> (код і найменування)	2024/2025	
Індивідуальне завдання (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 64 /135	Освітня програма <u>Комп'ютерно-інтегроване управління в енергетиці</u> (найменування)	<u>3-й</u>	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи здобувача – 2		Лекції*	32 годин
	Практичні, семінарські*	16 годин	
	Лабораторні*	16 годин	
	Самостійна робота	71 годин	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Вид контролю	модульний контроль, іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
64/71

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів знань та практичних навичок для розробки та експлуатації приладів для електричних вимірювань.

Завдання: вивчення конструкцій, принципів дії електричних вимірювальних приладів та областей їх застосування.

Компетентності, які набуваються

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК06. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК07. Здатність працювати в команді та автономно.

Фахові компетентності

- ФК02. Здатність вирішувати практичні задачі із залученням методів математики, фізики та електротехніки, а також комп'ютерне програмне забезпечення для аналізу і синтезу комп'ютерно-інтегрованих систем управління.
- ФК03. Здатність вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов'язані з роботою електричних систем та мереж, електричної частини станцій.
- ФК04. Здатність вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов'язані з проблемами метрології, електричних вимірювань, роботою пристроїв автоматичного керування, релейного захисту та автоматики.
- ФК13. Здатність виконувати професійні обов'язки із дотриманням вимог правил техніки безпеки, охорони праці, виробничої санітарії та охорони навколишнього середовища.
- ФК14. Усвідомлення необхідності підвищення ефективності електроенергетичного, електротехнічного та електромеханічного устаткування.
- ФК15. Усвідомлення необхідності постійно розширювати власні знання про нові технології в електроенергетиці, електротехніці та електромеханіці.

Очікувані результати навчання:

- ПРН02. Знати і розуміти теоретичні основи метрології та електричних вимірювань, принципи роботи пристроїв автоматичного керування, релейного захисту та автоматики, мати навички здійснення відповідних вимірювань і використання зазначених пристроїв для вирішення професійних завдань.

- ПРН05. Знати основи теорії електромагнітного поля, методи розрахунку електричних кіл та уміти використовувати їх для вирішення практичних проблем у професійній діяльності.
- ПРН06. Знати математику, фізику, механіку, електроніку та мікропроцесорну техніку на рівні, необхідному для розв'язання типових задач і проблем управління в енергетиці.
- ПРН22. Вміти самостійно вчитися, опанувати нові знання і вдосконалювати навички роботи з сучасним обладнанням, вимірювальною технікою та прикладним програмним забезпеченням.

Пререквізити: Вища математика, Фізика.

Кореквізити: Теоретичні основи електротехніки.Ч.1, Технічна механіка, Електроосвітлювальні установки.

Постреквізити: Електричні апарати, Електричні системи та мережі, Електрична частина станцій і підстанцій, Електропривід та системи керування Ч1 та Ч2, Основи електропостачання.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Основні поняття та визначення. Характеристики засобів вимірювань.

Діапазон вимірювань, похибки засобів вимірювань, варіації показів, чутливість до вхідної величини, споживана потужність, швидкодія, час встановлення показів і надійність. Вплив характеристик на результати вимірювань.

Тема 2. Еталони та міри електричних величин.

Еталони, взірцеві та робочі засоби вимірювань. Міри ЕРС. Міри електричного опору. Міри індуктивності та взаємної індуктивності. Міри ємності.

Тема 3. Вимірювальні перетворювачі електричних величин.

Схеми вмикання шунта і додаткового опору. Схема резистивних дільників напруги. Вимірювальні трансформатори струму і напруги.

Тема 4. Загальна характеристика аналогових вимірювальних приладів прямого перетворення.

Структурна схема електромеханічних приладів прямого перетворення. Динаміка рухомої частини електромеханічних вимірювальних механізмів. Загальне рівняння шкали. Перехідні характеристики вимірювального механізму.

Тема 5. Загальні вузли електромеханічних вимірювальних механізмів.

Відліковий пристрій, пристрої для створення протидійного і заспокоючого моментів, пристрій для встановлення рухомої частини.

Тема 6. Магнітоелектричні вимірювальні механізми.

Основні схеми вимірювальних механізмів. Умовні позначення, що наносяться на аналогові електромеханічні вимірювальні прилади. Створення обертального моменту у вимірювальному механізмі магнітоелектричних приладів. Рівняння шкали, залежність кута повороту рухомої частини приладу від вимірюваної величини струму I .

Тема 7. Електромагнітні вимірювальні механізми.

Створення обертального моменту в електромагнітних вимірювальних механізмах. Залежність кута повороту рухомої частини приладу від вимірюваної величини струму I .

Тема 8. Електродинамічні та феродинамічні вимірювальні механізми.

Будова електродинамічного вимірювального механізму. Обертальний момент в електродинамічних і феродинамічних вимірювальних механізмах. Ватметри електродинамічної та феродинамічної системи. Вимірювання потужності в колах постійного та змінного струму.

Тема 9. Індукційні вимірювальні механізми.

Індукційні вимірювальні механізми. Лічильники. Індукційний двопоточний вимірювальний механізм. Розрахунок обертального моменту.

Тема 10. Вимірювання електричних величин методом порівняння з мірою.

Метод протиставлення. Диференціальний метод. Метод заміщення. Метод співпадань. Вимірювальні містки постійного струму. Подвійний місток.

Тема 11. Вимірювальні містки змінного струму. Компенсаційні кола.

Схеми містків змінного струму для вимірювання ємності та індуктивності. Реактивні та повні опори. Рівняння рівноваги в комплексній формі. Узагальнена схема компенсаційного кола. Схема високоточного потенціометра з застосуванням накладання струмів.

Тема 12. Цифрові вимірювальні прилади. Основні поняття та визначення.

Аналогова і цифрова форми представлення інформації. Модуляція (кодування), дискретизація і квантування. Системи числення і коди. Двійковий код.

Двійково-десятичний код.

Тема 13. Методи перетворення аналогових сигналів у код.

Метод послідовного рахунку. Метод порозрядного урівноваження. Метод одночасного зчитування.

Тема 14. Структура , основні вузли цифрових вимірювальних пристроїв.

Структурна схема ЦВП. Тригери і лічильні пристрої. Дешифратори. Знакові індикатори. Компаратори. Цифро-аналогові перетворювачі.

Тема 15. ЦВП для вимірювання інтервалу часу та частоти. Цифрові вольметри постійного струму.

Функціональна схема вимірювача інтервалу часу. Структурна схема вимірювача частоти. Функціональна схема час-імпульсного вольтметра. Функціональна схема число-імпульсного вольтметра. Структурна схема кодо-імпульсного вольтметра.

Тема 16. Цифрові осцилографи. Цифрові мультиметри. Застосування мікропроцесорів у вимірювальній техніці.

Структурна схема цифрового осцилографа. Структурна схема цифрового мультиметра. Функціональна схема цифрового процесорного приладу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	С. р.
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1.					
Тема 1. Основні поняття та визначення. Характеристики засобів вимірювань.	6	2			4
Тема 2. Еталони та міри електричних величин.	6	2			4
Тема 3. Вимірювальні перетворювачі електричних величин.	10	2	4		4
Тема 4. Загальна характеристика аналогових вимірювальних приладів прямого перетворення.	10	2	4		4
Тема 5. Загальні вузли електромеханічних вимірювальних механізмів.	6	2			4
Тема 6. Магнітоелектричні вимірювальні механізми.	10	2		4	4
Тема 7. Електромагнітні вимірювальні механізми.	10	2		4	4

Тема 8. Електродинамічні та феродинамічні вимірювальні механізми.	10	2		4	4
Модульний контроль	2				2
Змістовий модуль № 2					
Тема 9. Індукційні вимірювальні механізми.	6	2			4
Тема 10. Вимірювання електричних величин методом порівняння з мірою.	10	2	4		4
Тема 11. Вимірювальні містки змінного струму. Компенсаційні кола.	10	2	4		4
Тема 12. Цифрові вимірювальні прилади. Основні поняття та визначення.	6	2			4
Тема 13. Методи перетворення аналогових сигналів у код.	6	2			4
Тема 14. Структура , основні вузли цифрових вимірювальних пристроїв.	7	2			5
Тема 15. ЦВП для вимірювання інтервалу часу та частоти. Цифрові вольметри постійного струму.	7	2			5
Тема 16. Цифрові осцилографи. Цифрові мультиметри. Застосування мікропроцесорів у вимірювальній техніці.	11	2		4	5
Модульний контроль	2				2
Усього годин	135	32	16	16	71

5. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розрахунок додаткових опорів та шунтів для мультиметра.	4
2	Розрахунок вимірювальних трансформаторів струму і напруги.	4
3	Розрахунок вимірювального містка постійного струму.	4
4	Розрахунок вимірювального містка змінного струму.	4
	Разом	16

7. Теми лабораторних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вимірювання опору методом амперметра вольтметра та за допомогою містка постійного струму.	4
2	Визначення індуктивності котушки, ємності конденсатора і закону Ома для кола змінного струму.	4
3	Вимірювання потужності змінного струму та зсуву фаз між струмом і напругою.	4
4	Дослідження згасаючих коливань у коливальному контурі	4
	Разом	16

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні поняття та визначення. Характеристики засобів вимірювань.	4
2	Еталони та міри електричних величин.	4
3	Вимірювальні перетворювачі електричних величин.	4
4	Загальна характеристика аналогових вимірювальних приладів прямого перетворення.	4
5	Загальні вузли електромеханічних вимірювальних механізмів.	4
6	Магнітоелектричні вимірювальні механізми.	4
7	Електромагнітні вимірювальні механізми.	4
8	Електродинамічні та феродинамічні вимірювальні механізми.	4
9	Індукційні вимірювальні механізми.	4

10	Вимірювання електричних величин методом порівняння з мірою.	4
11	Вимірювальні містки змінного струму. Компенсаційні кола.	4
12	Цифрові вимірювальні прилади. Основні поняття та визначення.	4
13	Методи перетворення аналогових сигналів у код.	4
14	Структура, основні вузли цифрових вимірювальних пристроїв.	5
15	ЦВП для вимірювання інтервалу часу та частоти. Цифрові вольметри постійного струму.	5
16	Цифрові осцилографи. Цифрові мультиметри. Застосування мікропроцесорів увимірювальній техніці.	5
	Модульний контроль	4
	Разом	71

9. Індивідуальне завдання

Не передбачено навчальним планом.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота здобувачів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), проведення олімпіад.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання і захист практичних робіт	0...2	4	0...16
Виконання і захист лабораторних робіт	0...2	4	0...16
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Змістовний модуль 2			
Виконання і захист практичних робіт	0...2	4	0...16
Виконання і захист лабораторних робіт	0...2	4	0...16
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Усього за семестр			0...100

Білет для іспиту складається з двох теоретичних запитань та практичної задачі. Максимальна кількість балів за кожне питання до 35 балів (сума – 100 балів). Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Захистити всі лабораторні та практичні роботи.

Добре (75-89). Показати тверді знання, захистити всі лабораторні та практичні роботи на оцінку "добре"

Відмінно (90-100). захистити всі лабораторні та практичні роботи з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх. Безпомилково захищати всі лабораторні та практичні роботи в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Електричні вимірювання».
https://drive.google.com/drive/u/2/folders/1EJnJId0WEE22OjkTR3pHPvMQ1H7y_6I2.
2. Навчально-методичний комплекс дисципліни:
<https://mentor.khai.edu>

14. Рекомендована література

Базова

1. Блецкан Д.І., Горват А.А., Кабацій В.М. Електричні вимірювання: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією професора Д. І. Блецкана.– Ужгород.: ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, 2008. – 400 с.;

2. Вступ до техніки вимірювань. Конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: І.Д. Шовкун, О.В. Семеновська, Т.А. Саурова – Електронні текстові данні (1 файл: 3317 Кбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 147 с.

3. Нестерчук Д.М. Методи і засоби вимірювань електричних та неелектричних величин: навчальний посібник / Д.М.Нестерчук, С.О.Квітка, С.В.Галько. – Мелітополь: Виданвищо-поліграфічний центр «Люкс», 2017. - 206 с.

Допоміжна

1. Навчальний посібник до самостійного вивчення курсу "Основи метрології і електричних вимірювань" для студентів спеціальності 141 „Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка” денної та заочної форм навчання. – Полтава: ПолтНТУ, 2017. - 141 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Сайт університету <http://www.khai.edu>
2. Сайт кафедри <http://www.k305.edu>